

have set, at Landbosforholdene have under-
 gaaet en hel Mængde Svingninger og
 Forandringer, Forholdene paa Landet have
 svinget derhen, at Gaardmandsstanden —
 det er nærmest den, jeg, naar jeg udtaler
 mig om Landbruget har for Nye — der for
 en 40—50 Aar siden sad meget daarlig i
 det, pludselig tog et forunderlig rask Op-
 sving, saa at der kom ikke alene Velvære
 rundt omkring i Landbefolkningen, men til-
 lige en Stræben efter at komme med,
 noget, hvortil de politiske Forhold og andre
 Ting bidrog. Men saa kom Reaktionen,
 og det er jo noget, som er alle bekendt, at
 paa Landet have navnlig for Gaardmands-
 klassen — og jeg tillader mig her at ind-
 slyde den Bemærkning, at det i al Alminde-
 lighed er den, der hovedsagelig bærer Land-
 boudbillingen — Forholdene betydelig for-
 værret sig, og vi vide jo alle sammen, hvil-
 ket Tryk Landbruget har lidt under i de
 senere Aar. Det er muligt, at der er nogle
 Forbedringer at øjne i den senere Tid, men
 nu er der kommet noget andet i Vejen, og
 det er, at Arbejdskraften bliver mere vanske-
 lig at faa fat i. Der strømmer, som det
 forhen er blevet bemærket, flere og flere
 Folk til Købstæderne, og der afsætter saa
 denne Strøm en Del af de bedre Elementer,
 som dels finde Anbringelse der som Bestil-
 lingsmænd ved Post- og Jernbanevæsenet
 og i private Bestillinger, og dels lykkes det
 ogsaa adskillige af disse bedre Elementer at
 skaffe sig selvstændig Virksomhed. Derimod
 siver der gennem Fæstemændene atter en
 Strøm tilbage til Landet, og jeg veed ikke,
 om jeg tilbørlig tør kalde denne Strøm, som
 jaaledes kommer tilbage til Landet, for Bund-
 faldet. Denne Strøm er for det første alt an-
 det end behagelig for Landbruget at arbejde
 med, og tillige have de, som deltage i den,
 gennemgaaet forskellige Kursus, dels i Køb-
 stæderne, dels andre Steder, som paa mange
 Maader gøre dem udflekkede til det Arbejde,
 som fordrer. Dette, at Arbejdsforholdene
 paa Landet have udviklet sig jaaledes, at
 Landboerne, og navnlig Gaardmændene, ikke
 ere i Stand til at udrede den forhøjede
 Løn, som ligger for og maa ligge for i den
 nærmeste Tid, og i det hele taget til at
 knytte Arbejderbefolkningen til sig paa en
 saadan Maade, at Forholdet bliver noget
 fastere, som det var i gamle Dage, det er
 den væsentligste Hæmsko, der staar som en
 truende Sky for Landbruget i Fremtiden.
 Maa det være mig tilladt at undersøge
 Grunden til denne Strøm fra Land til By.
 Den er efter min Anskuelse væsentlig en
 dobbelt. I gammel Tid — og man er til-
 bøjelig til at sige den gode gamle Tid,

skønt man maa sætte et Notabene ved det
 sidste — var der ingen væsentlig Forskel
 mellem Gaardmænd og Husmænd. De sølte
 sig ligesom en familie, de kom sammen, de
 spiste sammen, morede sig sammen ved Gil-
 der, og min Bedstefader har fortalt mig, at
 naar Gaardmændene paa den Tid førte til
 Torvs og købte nogle enkelte Potter
 Brændevin og $\frac{1}{4}$ Bund Sukker med hjem,
 saa var der Højtidsdage, hvori Husmændene
 toge Del, saa længe man havde noget, og
 saa nøjedes man siden uden det. Der var
 ingen Fordringer, de sølte sig som Vige-
 mænd og sølte ingen Utilfredshed, skønt
 Gud skal vide, at Forholdene, baade hvad
 Dagløn og Levemaade angaar, ikke vare
 misundelsesværdige. Men saa kom Friheds-
 bevægelsen og Udviklingen i Landet, og jeg
 skal nævne en enkelt Side deraf, Højskolebe-
 vægelsen. Den kom Gaardmændene i alt
 væsentligt til at tage Del i; Gaardmands-
 sønnerne kom paa Højskole, og med al
 Agtelse for den Dannelsen, der saas der,
 havde det til Følge, at de stillede nogle
 Fordringer. De vedkommende Gaardmands-
 sønner sølte Trang til lidt bedre Levemaade
 baade legemlig og aandelig; de sølte Trang
 til at komme ud at rejse, til at være med
 til Gilder, Fester, Møder osv. Det kostede
 altsammen noget, og det havde til Følge, at
 man maatte anspænde Evnerne for at for-
 øge Indtægterne af Ejendommene. Men
 det havde ogsaa til Følge, at de vedkom-
 mende yngre Gaardmænd ikke vare saa stit-
 kede til at tage fat paa alt legemligt, groft
 Arbejde hjemme i Gaarden, som da de for-
 lode den. De stillede i det hele større For-
 dringer, og det havde til Følge, at Familie-
 livet i Gaardmændenes Hjem blev sluttet
 noget nærmere sammen, og Husmændene og
 Arbejderne kom udenfor. Koffenet eller en
 Slags Folkfestue er nu gerne det Sted, hvor
 der spises af Arbejderbefolkningen; kort
 sagt, Husmands- og Arbejderklassen sølte sig
 lidt tilfidesat og krænket, ikke blot paa
 Grund af den trykkede økonomiske Stilling,
 de indtog i Samsundet, men ogsaa paa
 Grund af den Kløft, der er, og som tegner
 til mere og mere at udvikle sig, mellem Ar-
 bejdsgiver og Arbejder paa Landet. Jeg
 har kendt adskillige saadanne, som man kal-
 der solide, faste Husmænd, som have sagt
 til sig selv og deres Børn: Kan jeg sørge
 for, at Du lærer at skrive og regne en
 Smule, skal Du ikke komme til at gaa og
 slide og slæbe for Bønderne dine Dage sa-
 dan som jeg har maattet. Og saa kom ved-
 kommende Husmands sønner ud i Verden, og
 hvis de vare flinke, fik de Plads ved
 Jernbanerne og Postvæsenet og alle mulige